

28.

Katalog:

- psihološki realizem
- motivno – tematska interpretacija
- pripovedna tehnika (dialog, monolog)

Berilo 2, str. 174

FJODOR MIHAJLOVIČ DOSTOJEVSKI: ZLOČIN IN KAZEN

Psihološki realizem:

Začetnik je Dostojevski.

Psihološki realizem zanemarlja opis stvarnosti, v ospredje pa postavlja analizo človekove duševnosti. V središču dela je vedno kako pomembno moralno-duhovno vprašanje. Ukvarja se z izjemnimi, nenavadnimi, nenaravnimi, odklonskimi vedenji in lastnostmi, ki jih analizira. Največkrat gre za vprašanje morale, dobrega in zla, dovoljenega in prepovedanega.

Dostojevski kot začetnik psihološkega realizma v svoja dela sicer vpleta podobo ruske družbe sredi 19. stoletja, vendar so pomembnejši zgoraj naštetni elementi, ki ga ločijo od vseh drugih ruskih in evropskih realistov.

Psihološki realizem se v 20. stoletju razvije v psihoanalizo. (Freud!)

Motivno – tematska interpretacija odlomka:

Študent Razkolnikov ugotovi, da ni boga, torej lahko posameznik sam odloča, kaj je moralno, kaj je prav in kaj ne (moralno-duhovno vprašanje). Zaradi revščine umori preprosto starko, a ga zlomi krivda, zato se po nasvetu svojega dekleta Sonje preda in odsluži kazen - pokoro, osem let prisilnega dela v Sibiriji.

Središčno vprašanje je vprašanje morale (kdo bo sodil moja dejanja, če ni višje sile?). Razkolnikov meni, da si v tem primeru pravila postavljaš sam in to kakršna koli, če te le pripeljejo do sreče in ugodja. To je stališče skrajnega nihilizma, ki ga avtor obravnava v vseh svojih glavnih delih (Besi, Bratje Karamazovi...). Kljub temu da na eni strani pušča odločitve tudi o življenju drugih v rokah posameznika, pa avtor vseeno vidi rešitev v vrnitvi h krščanstvu, k evangelijski moralni usmiljenosti in ljubezni (v Zločinu in kazni to idejo predstavlja čista in nepokvarjena Sonja).

Vsebina odlomka:

Odlomek je vzeta iz prvega dela petega poglavja, ki se začne z Razkolnikovimi sanjami. Na začetku je torej prisoten motiv sanj, fikcije, nerealističnega. Ko je imel sedem let, sta z očetom na poti domov videla grozljiv dogodek: umor živali. Ko se je prebudil, so njegove moreče sanje povzročile, da je začutil dvom za dejanje. V ospredju so motivi mučnih priprav, dvoma in odločitve (ter umora). Razkolnikov zatem tava po mestu, sreča tudi Elizabeto Ivanovno, ki je poglobljena v pogovor, nenazadnje pa se vrne domov v svojo bedno sobico, popolnoma odločen. Dvom torej ni bil tako močan. Zgodba sama je napeta, nasičena z dogajanjem in dramatična.

Pripovedna tehnika Dostojevskega se razlikuje od tehnike drugih realistov. V njegovem romanu je malo nadržanih opisov in orisov zunanega sveta, okolja, narave in človekove zunanosti. Prav tako je malo epske širine (za razliko od Tolstojaja). Delo je krajevno in časovno strnjeno; zgodba Zločina in kazni se v celoti odvija le v enem predelu Peterburga in je časovno strnjena na nekaj poletnih dni. Več je prikazovanja notranjega bistva osebe, njenih stališč in duševnih stanj. Vse to pripovedovalec pokaže največkrat s pomočjo **dialoga**, ki je glavno sredstvo za predstavljanje resničnosti, in **notranjega monologa**. To sta opazni prvini notranje zgradbe. Z notranjim monologom Dostojevski obravnava psihološko problematiko, večkrat tudi v sanjah. Filozofske probleme pa oblikuje v pogovorih med osebami. Prisotni sta tako analitična kot sintetična tehnika pripovedovanja.

Pripoved je največkrat **scenska**. Ta nastaja z gledišča, ki omogoča pripovedovalcu, da vidi dogajanje nazorno pred sabo kot na bližnjem prizorišču ali sceni. **Perspektiva** epskega subjekta je tudi **zunanja**; pripovedovalec gleda na dogajanje od zunaj kot na predmet (zunanje gledišče).

Dogajanje poteka v obliki dolgih prizorov. Stališča junakov oziroma literarnih oseb se zastrujejo in stopnjujejo v prave dramske konflikte. S tem se pripovedne osebe karakterizirajo.